

**ДОСВІД ДЕЯКИХ КРАЇН ІЗ ПІДГОТОВКИ ЗАСУДЖЕНИХ
ДО ЗВІЛЬНЕННЯ З МІСЦЬ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ
ЧАСТИНА 2**

К. С. Білоус, аспірант сектору дослідження проблем кримінально-виконавчого законодавства Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України

Постановка проблеми. Підготовка засуджених до звільнення є одним із важливих завдань пенітенціарних установ усього світу, адже для людей, які тривалий час перебувають у неволі, нерідко втрачаються соціальні зв'язки, частина із них мають проблеми зі здоров'ям, відсутність освіти, професії, що неминуче призводить до складнощів адаптації у суспільстві після відбування покарання. Тому в установах виконання покарань спеціалістами ведеться соціальна робота та діють різноманітні програми з підготовки засуджених до звільнення.

Актуальність цієї проблеми полягає в тому, що у наш час, коли злочинність, у тому числі і рецидивна неухильно рухається вгору, а пенітенціарні установи не виправляють, а лише готують до скоєння нових злочинів, питання про соціальну роботу з особами, що знаходяться в УВП, постає дуже гостро.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У попередній статті було виокремлено проблеми, з якими стикаються засуджені після звільнення з місць позбавлення волі та на прикладі зарубіжних країн досліджено питання підготовки до звільнення засуджених з місць позбавлення волі. Зокрема, на прикладі таких країн, як Ні-

меччина та Австрія, було проаналізовано реалізацію права засуджених на працю. Виявлено, що праця засуджених у вказаних країнах є обов'язковою та входить до переліку оціночних критеріїв виконання індивідуальної програми виправлення. На прикладі Швейцарії досліджувалося питання працевлаштування засуджених, де для того, щоб підвищити їхні шанси на ринку праці після звільнення, на базі тюрем та колоній створюється не одне моновиробництво, а велика кількість майстерень, які податком частково не обкладаються. Проаналізовано також досвід Японії, Німеччини та Азербайджану у сфері забезпечення засуджених тимчасовим житлом після звільнення. На підставі проаналізованого матеріалу було зроблено висновки щодо необхідності запровадження позитивного зарубіжного досвіду¹.

Метою статті є аналіз зарубіжного досвіду вирішення проблем, які постають під час підготовки засуджених до звільнення та на підставі цього – окреслення напрямів вдосконалення вітчизняного законодавства.

Виклад основного матеріалу. У цій статті ми звернемо увагу ще на деякі проблеми, які виникають під час підготовки засуджених до звільнення.

Медицина. Стан здоров'я засудженого на виході з виправної установи – важливий фактор соціальної адаптації. Часто через несвоєчасне та неякісне лікування люди відчують страждання, втрачають здоров'я та можливість повернутися до повноцінного життя.

Окрім неналежного та несвоєчасного надання медичної допомоги засудженим у нашій державі існує ще проблема безперервності надання такої допомоги. Мається на увазі те, що допоки особа перебуває у тюрмі, її лікуванням займається пенітенціарна установа, а після звільнення – заклади охорони здоров'я за місцем реєстрації/проживання, до яких засуджений вже сам може звертатися, а може і не звертатися, через відсутність усвідомлення важливості відвідувати заклади охорони здоров'я та продовжувати лікування,

---

¹ Білоус К, 'Досвід деяких країн з підготовки засуджених до звільнення з місць позбавлення волі' (2019) 37 Питання боротьби зі злочинністю 120

тобто після виходу із в'язниці без твоєї згоди ніхто твоїм здоров'ям не перейматиметься. Саме ця неналагоджена взаємодія між пенітенціарною медициною та закладами охорони здоров'я МОЗ і є проблемою, оскільки здійснюється переривання надання лікування, оскільки засуджений навряд чи одразу після виходу на волю буде звертатися у заклад охорони здоров'я, якщо у нього не вирішені питання з приводу житла, роботи, засобів існування і т. д., тому пріоритети розставляються не на користь лікування. Таким чином, відбувається порушення Мінімальних стандартних правил ООН щодо поводження із ув'язненими, де у Правилі 24 зазначено, що «медичне обслуговування слід організувати у тісному контакті з системою державних органів охорони здоров'я і таким чином, щоб забезпечити безперервність лікування і догляду, у тому числі у зв'язку з ВІЛ, туберкульозом та іншими інфекційними захворюваннями, а також наркозалежністю»¹.

З цього питання цікавим є досвід *США*, де створена єдина система надання медичних послуг і при звільненні засудженого з місць позбавлення волі, документи до закладу охорони здоров'я за місцем реєстрації/проживання відправляються самими працівниками пенітенціарної медицини. Відбувається це під час підготовки засудженого до звільнення (даний пункт входить в план підготовки до звільнення) з метою забезпечення безперервного лікування та догляду. Наприклад, у штаті *Массачусетс* Департамент корекції (DOC) полегшує стандарт процедури подання заявки на отримання медичної допомоги за програмою *MassHealth*, який починає подавати документи та електронну заявку за 90 днів до планованого випуску. Після затвердження картка надсилається до виправного відділення та видається засудженому під час звільнення. Ця ініціатива привела до збільшення відсотку засуджених, які охоплені даною програмою (*MassHealth*), від 13 до 60 відсотків. Така ж практика спостерігається і у штаті *Меріленд*, де Департамент безпеки та

¹ Минимальные стандартные правила Организации Объединенных Наций в отношении обращения с заключенными (Правила Нельсона Манделы) (Управление Организации Объединенных Наций по наркотикам и преступности) <https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Nelson_Mandela_Rules-R-ebook.pdf> дата звернення: 28.03.2019

виправних послуг (DPSCS) також допомагає в'язням подавати заявку на первинну медичну допомогу, щоб після їхнього звільнення, за місцем їх реєстрації/проживання вони мали доступ до призначення рецептів та призначень у клініці. У штаті *Вісконсин* медичні служби, соціальний працівник та агенція пробації допомагають запланувати пост-реліз медичні призначення для в'язнів та забезпечити таким чином доступ до достатньої кількості ліків, медичної техніки та медичного страхування. Окрім цього, ув'язненим рекомендується брати участь у дискусіях щодо здоров'я, стресу, раку та інших тем. Забезпечуючи ув'язненим доступ до медичної допомоги на момент випуску, DOCs таким чином допомагають їм краще керувати своїми поточними проблемами зі здоров'ям¹.

Оформлення документів. Більшість людей опиняються без державної ідентифікації після ув'язнення, оскільки їхня попередня документація закінчилася або була втрачена чи пошкоджена під час їхнього ув'язнення. Значна частина людей не зосереджуються на цьому, але дана проблема є величезним бар'єром для колишніх ув'язнених. Люди повертаються до злочинної діяльності тоді, коли їм не вистачає законних способів нормалізувати свою ситуацію.

З даного питання є цікавим досвід штату *Каліфорнія*, де у ст. 3007.05 розділу третього Кримінального кодексу, який безпосередньо стосується ув'язнених, зазначено, що «Департамент виправлень та реабілітації і Департамент автотранспорту повинні гарантувати, що всі «правомірні ув'язнені», звільнені з державних в'язниць, матимуть дійсні посвідчення особи, видані відповідно до статті 5 (починаючи з пункту 13000) глави 1 розділу 6 Транспортного кодексу². Для цілей цього розділу «правомірний ув'язнений» означає ув'язненого, який відповідає всім таким вимогам: 1) ув'язнений раніше мав ліцензію водія Каліфорнії або посвідчення особи; 2) ув'язнений має фотографію у Департаменті автотранспорту, якій не більше 10 років; 3) ув'язнений не має заборгованості за попере-

¹ Plante J, 'Problems Prisoners Face in the Reentry Industry' (2015) *Academic Journal* 52 <<http://connection.ebscohost.com/c/articles/110502026/problems-prisoners-face-reentry-industry>> дата звернення: 28.03.2019

² The Penal Code of California. URL: <https://leginfo.legislature.ca.gov/faces/codesTOCSelected.xhtml?tocCode=PEN> (дата звернення: 01.04.2019).

дню ідентифікаційну картку Каліфорнії; 4) ув'язнений надав, а Департамент автотранспорту перевірів таку інформацію: а) істинне повне ім'я ув'язненого; в) дата народження ув'язненого; с) номер соціального забезпечення ув'язненого; d) юридична присутність ув'язненого в Сполучених Штатах»¹. На місцевому рівні округ Лос-Анджелес і округ Сан-Дієго створили програми, узгоджені з Департаментом автотранспорту, що надають ідентифікацію держави за три-чотири місяці до звільнення особи з в'язниці. Фонд добробуту засуджених, до якого спрямовується дохід від їдальні для ув'язнених та магазинів, може використовувати ці кошти для надання фінансування таких місцевих програм².

У штаті *Флорида* Департамент корекції розвиває відносини з Міністерством охорони здоров'я, Управлінням статистики життєдіяльності, Департаментом безпеки дорожнього руху та автотранспорту, а Адміністрація соціального забезпечення допомагає ув'язненим, що наближаються до звільнення при отриманні офіційних карт Флориди, свідоцтва про народження та заміни карт соціального страхування. Здатність Департаменту корекції надавати ув'язненим, які звільняються з місць позбавлення волі, ідентифікаційні картки підтримується програмою Флориди «Ліцензування на колесах» (FLOW)³. Ці мобільні підрозділи почали подорожувати до державних в'язниць у 2009 році для надання допомоги ув'язненим в отриманні ідентифікаційних карток⁴.

Життєві навички. Окрім перерахованих вище проблем, з якими можуть стикатися засуджені після звільнення з місць позбавлення волі, існує ще ряд питань, яким варто приділити пильну увагу.

¹ The Vehicle Code of California. URL: <http://leginfo.legislature.ca.gov/faces/codesTOCSelected.xhtml?tocCode=veh> (дата звернення: 01.04.2019).

² Stewart J, '«County, DMV to help inmates to get ID cards». (San Diego Union Tribune. 13 September 2015) <<https://www.sandiegouniontribune.com/news/politics/sdut-county-dmv-to-help-inmates-to-get-id-cards-2015sep13-story.html>> дата звернення: 01.04.2019

³ Florida Licensing On Wheels (FLOW). <<https://www.flhsmv.gov/locations/florida-licensing-wheels-flow/>> дата звернення: 01.04.2019

⁴ Mehta N, 'State Identification: Reentry Strategies for State and Local Leaders' (National employment law project April 2016) <<https://csgjusticecenter.org/wp-content/uploads/2016/04/State-Identification.pdf>> дата звернення: 01.04.2019

Мова йде про життєві навички, які необхідно сформувати у засуджених для успішної ресоціалізації.

Одним із таких навиків є підвищення рівня фінансової грамотності засуджених. Британські та американські дослідження показують, що як серед ув'язнених, так і серед членів їх сімей фінансова грамотність зазвичай вкрай низька. При цьому однією з центральних проблем засуджених, які щойно вийшли чи готуються вийти на волю, є наявність боргів. Нерідко саме велика кількість заборгованостей і необхідність їх повертати, а також відсутність знань про те, як можна впоратися з подібними ситуаціями, штовхають колишнього ув'язненого на повторний злочин.

У США і Великобританії було розроблено і реалізовано кілька програм по підвищенню фінансової грамотності ув'язнених, колишніх ув'язнених і звільнених по УДЗ. Деякі з цих програм охоплювали членів сімей в'язнів, які теж перебувають в уразливому становищі, а також персонал в'язниць. Останнє необхідно, щоб ув'язненим було до кого звернутися за порадою вже після закінчення програми. Ці програми виявилися результативними.

Успішні програми підвищення фінансової грамотності включали в себе такі заходи:

1) *консультативні послуги* – такі, як безкоштовна телефонна лінія для ув'язнених, онлайн-консультації з системою зворотного зв'язку, поштова розсилка, роздача брошур з відповідями на типові запитання, а також індивідуальне консультування;

2) *навчання* – ефективні курси були практико-орієнтованими, інтерактивними, включали презентації, дискусії, самостійну роботу з завданнями. Курси були або інтенсивними (тижневий курс / кілька насичених окремих занять), або заснованими на регулярних зустрічах (щотижневі заняття). Навчання зачіпало такі теми: отримання допомоги, борг, рахунки, податки, компенсація потерпілому, зайнятість, планування бюджету, споживання, житло, освіта, заощадження, банк, рахунок, кредит, страхування, розділ майна при розлученні, гроші і інтернет, захист своїх даних і захист від шахрайства;

3) *відкриття рахунку* – в рамках однієї з програм для всіх ув'язнених пенітенціарної установи були відкриті рахунки в банку.

Ув'язненим роздали дебетові карти. Паралельно з відкриттям рахунків відбувалося інформування ув'язнених про те, як і які операції вони можуть з ними проводити.

Автори програм по впровадженню фінансової грамотності зіткнулися з дуже низьким рівнем грамотності як такої і елементарних арифметичних навичок серед ув'язнених, що істотно ускладнювало проведення занять. У результаті частина курсів була адаптована під малограмотних людей, а інша стала проводитися разом із заняттями із загальноосвітніх дисциплін. Малограмотні ув'язнені проявляли меншу мотивацію до отримання знань в області фінансової грамотності. Таким чином, перед творцями програм постала необхідність підвищити інтерес до занять і подолати негативні асоціації, пов'язані з фінансами.

Підвищення фінансової грамотності ув'язнених важливо ще й тому, що воно дозволяє їм навчитися розпоряджатися власними грошима, планувати бюджет, виділяти кошти на необхідні предмети побуту, що може істотно підвищити якість їх життя не тільки на волі, але і в місцях позбавлення волі. Це може сприяти гуманізації в'язниць, поліпшити умови проживання всередині них¹.

Ще одним важливим навиком є вміння правильно орієнтуватися на волі, оскільки через режимні обмеження у в'язницях закритого типу, зарегламентованість усього життя, значні тюремні покарання призводять до того, що нормальна поведінка й орієнтація засудженого в умовах свободи стають проблематичними. Цікавим у цьому плані є досвід *ФРН*, де Законом «Про виконання покарань у виді позбавлення волі і заходи виправлення та безпеки» від 16 березня 1976 р. передбачається можливість поміщення засудженого в установи відкритого типу, де він має можливість проявити більше самостійності й особистої відповідальності за власну поведінку. В'язниці відкритого типу відрізняються від закритих відсутністю огорожі (або вона є чисто символічною). Особливою формою відкритого утримання засуджених є так звані перехідні будинки. Виконання покарань у подібних установах має на меті допомогу за-

---

¹ Зачем учить заключенных считать свои деньги (2035) <<http://2035.media/fingramotnost/prisoners/>> дата звернення 01.04.2019

судженим до тривалих термінів ув'язнення швидше адаптуватися до життя на волі. Туди направляються за 6–12 місяців до закінчення строку засуджені, до яких може бути застосоване умовно-дострокове звільнення. Загальний термін позбавлення волі у них має бути не менше трьох років. Нагляд за засудженими у таких в'язницях обмежується періодичним контролем¹.

Цікавою, на наш погляд, є Програма життєвих навичок штату *Делавер* (Delaware Life Skills Program). Програма була заснована у 1993 році та є чимось більшим, ніж просто навчання традиційним життєвим навичкам. Life Skills Program триває протягом 4-х місяців (три години по буднім дням) та включає в себе три компоненти: академічний, скорочення насильства та прикладні життєві навички. Академічний компонент включає в себе: розуміння прочитаного, математику та вираз мови; в рамках скорочення насильства діють: морально-реконструкційна терапія (МРТ), контролювання гніву та навчання щодо вирішення конфліктів; до прикладних життєвих навичок включено: кредитні та банківські послуги, пошук роботи, положення про транспортні засоби, правові обов'язки (наприклад, реституція), сімейні обов'язки (наприклад, підтримка дітей, проблеми зі здоров'ям, суспільні послуги, освітні послуги, культурні відмінності, уряд і закон)².

Ядром даної програми є морально-реконструкційна терапія (МРТ), яка є систематичною та полягає у покроковому процесі підвищення рівня теоретичного мислення учасників за допомогою етапів морально-пізнавального розвитку. В рамках цієї терапії викладачами даної програми спеціально для ув'язнених розроблено робочу книгу з моральної реконструкції, в якій розповідається про те, як уникнути тюрми у подальшому та містяться групові вправи, призначені для досягнення цієї мети. Дослідження свідчать про те, що МРТ є ефективною у зменшенні рецидиву. Незалежна оцінка Delaware Life Skills Program виявила, що за перший програмовий

¹ Крисюк Ю, 'Сучасна практика призначення покарань: досвід США та країн Західної Європи' (2016) 3 *Право і суспільство*. Сер: Питання кримін. права, кримінології та КВП 155

² Prison Education – Life Skills (Delaware Department of Education 27 August 2019) <<https://www.doe.k12.de.us>> дата звернення: 28.03.2019

цикл 19% слухачів повторно повернулися до тюрми протягом року, порівняно із 27% ув'язнених, які не брали участі у цій програмі.

За словами колишніх засуджених, саме цей компонент програми найбільше вплинув на їхнє подальше життя та мотивував діяти правомірно, що назавжди змінило їхнє життя на краще. Пітер Фінн, випускник програми: «Програма допомагала у кожному аспекті мого життя, наприклад, коли я вирішив розлучитися, моя дружина забрала дітей, і моїй люті не було меж, але я навчився нею керувати і це мені допомогло знову не підсісти на наркотики. У мене до сих пір є книга з моральної реконструкції, нещодавно я її взяв із полиці та звернув увагу на вправу, яку ми виконували в рамках програми, де я малював ескізи своїх цілей на 1, 5, 10 та 15 років після звільнення. Сьогодні вже пройшло 2 роки з моменту звільнення, а я вже хотів бути на ескізі 15-річних цілей. Моя 20-річна мета полягала у тому, щоб володіти власним бізнесом, але у мене вже є власний будинок і я добре працюю». Ще одна випускниця програми зазначає: «Кроки MRT допомогли мені найбільше в Life Skills, починаючи з першого кроку чесності. Цей крок настільки зрозумілий у моєму розумінні сьогодні, наче якщо б я його просто прочитала. Я завжди крапа і брехала – політики ж це роблять, то чому я не можу? Але я навчилася правильно. Тепер я працюю на роботодавця, який довіряє мені навіть ключі від власного будинку»¹.

Висновки. Підсумовуючи досвід зарубіжних країн із ресоціалізації засуджених, можна зробити такі висновки, які можуть бути використані у нашій країні.

Медицина. Забезпечення безперервності медичної допомоги ув'язнених на шляху від установ виконання покарань до повернення у суспільство має стати аксіомою для досягнення мети збереження здоров'я та добробуту як засудженого, так і всього суспільства, оскільки дана проблема є суспільною, через те, що, недолікувавшись, засуджені поширюють всі свої інфекції серед населення.

---

¹ Finn P, *The Delaware Department of Correction. Life Skills Program* (U. S. Department of Justice Office of Justice Programs National Institute of Justice 1998) <<https://www.ncjrs.gov/pdffiles/169589.pdf>> дата звернення: 28.03.2019

Оформлення документів. Вирішення проблем засуджених, пов'язаних із житлом та працевлаштуванням, – два важливих компоненти успішної соціальної адаптації, які неможливо реалізувати без ідентифікаційних документів. Таким чином, видача державою ідентифікаційних документів саме у період знаходження у в'язниці є найбільш ефективною підтримкою вдалого виходу засуджених з місць позбавлення волі.

Життєві навички. При сьогоднішній мінливості світу вкрай важливим є вміння в ньому швидко орієнтуватися та пристосовуватися. Тому для засуджених, які готуються вийти на волю, вдосконалення життєвих навичок є критерієм успішності в подальшій соціальній адаптації.

REFERENCES

Перелік юридичних документів

1. The Penal Code of California. URL: <https://leginfo.ca.gov/faces/codesTOCSelected.xhtml?tocCode=PEN> (дата звернення: 01.04.2019).
2. The Vehicle Code of California. URL: <http://leginfo.ca.gov/faces/codesTOCSelected.xhtml?tocCode=veh> (дата звернення: 01.04.2019).

Бібліографія

Книги з автором

1. Finn P, *The Delaware Department of Correction. Life Skills Program* (U. S. Department of Justice Office of Justice Programs National Institute of Justice 1998) <<https://www.ncjrs.gov/pdffiles/169589.pdf>> дата звернення: 28.03.2019

Книги за редакцією

2. Минимальные стандартные правила Организации Объединенных Наций в отношении обращения с заключенными (Правила Нельсона Манделы) (Управление Организации Объединенных Наций по наркотикам и преступности) <https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Nelson_Mandela_Rules-R-ebook.pdf> дата звернення: 28.03.2019

Статті з журналів

3. Білоус К, 'Досвід деяких країн з підготовки засуджених до звільнення з місць позбавлення волі' (2019) 37 Питання боротьби зі злочинністю 120
4. Крисюк Ю, 'Сучасна практика призначення покарань: досвід США та країн Західної Європи' (2016) 3 *Право і суспільство*. Сер: Питання кримін. права, кримінології та КВП 153

5. Plante J, 'Problems Prisoners Face in the Reentry Industry' (2015) Academic Journal 52 <<http://connection.ebscohost.com/c/articles/110502026/problems-prisoners-face-reentry-industry>> дата звернення: 28.03.2019

Веб-сайти

6. Зачем учить заключенных считать свои деньги (2035) <<http://2035.media/fingramotnost/prisoners/>> дата звернення 01.04.2019

7. Florida Licensing On Wheels (FLOW). <<https://www.flhsmv.gov/locations/florida-licensing-wheels-flow/>> дата звернення: 01.04.2019

8. Mehta N, 'State Identification: Reentry Strategies for State and Local Leaders' (National employment law project April 2016) <<https://csgjusticecenter.org/wp-content/uploads/2016/04/State-Identification.pdf>> дата звернення: 01.04.2019

9. Prison Education – Life Skills (Delaware Department of Education 27 August 2019) <<https://www.doe.k12.de.us>> дата звернення: 28.03.2019

10. Stewart J, '«County, DMV to help inmates to get ID cards». (San Diego Union Tribune. 13 September 2015) <<https://www.sandiegouniontribune.com/news/politics/sdut-county-dmv-to-help-inmates-to-get-id-cards-2015sep13-story.html>> дата звернення: 01.04.2019

Bibliography

Edited books

1. Minimal'nye standartnye pravila Organizacii Ob»edinennyh Nacij v otnoshenii obrashhenija s zakljuchennymi (Pravila Nel'sona Mandely) [United Nations Standard Minimum Rules regarding the treatment of prisoners (Nelson Mandela Rules)] (Upravlenie Organizacii Ob»edinennyh Nacij po narkotikam i prestupnosti) <https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Nelson_Mandela_Rules-R-ebook.pdf> (in Russian)

Journal articles

2. Bilous K, 'Dosvid deiakykh krain z pidhotovky zasudzhenykh do zvlennia z mists pozbavleniia voli' [Some countries' experience in preparing prisoners to be released from prison] (2019) 37 Pytannia borotby zi zlochynnistiu120 (in Ukrainian)

3. Krysiuk Yu, 'Suchasna praktyka pryznachennia pokaran: dosvid SShA ta krain Zakhidnoi Yevropy' [Current Sentencing Practice: US and Western European Experience'] (2016) 3 Pravo i suspilstvo. Ser: Pytannia krymin. prava, kryminolohii ta KVP 153 (in Ukrainian)

Websites

4. Zachem učit' zakljuchennyh schitat' svoi den'gi [Why teach prisoners to count their money] (2035) <<http://2035.media/fingramotnost/prisoners/>> (in Russian)

Білоус К. С. Досвід деяких країн із підготовки засуджених до звільнення з місць позбавлення волі. Частина 2

У статті на прикладі зарубіжних країн досліджуються питання підготовки до звільнення засуджених з місць позбавлення волі. На прикладі США, а саме таких штатів, як Массачусетс, Меріленд та Вісконсин, проаналізовано реалізацію права засуджених на медичну допомогу. Виявлено, що у вказаних штатах створена єдина система надання медичних послуг і при звільненні засудженого з місць позбавлення волі, документи до закладу охорони здоров'я за місцем реєстрації/проживання відправляються самими працівниками пенітенціарної медицини. На прикладі штатів Каліфорнія та Флорида досліджено питання відновлення документів засуджених, де ув'язненим, що наближаються до звільнення, Адміністрація соціального забезпечення допомагає у відновленні основних документів. Вказані заходи підтримуються програмою «Ліцензування на колесах» (FLOW). Звернено увагу на досвід зарубіжних країн з відновлення життєвих навичок у ув'язнених, зокрема, на прикладі США та Великобританії досліджено заходи, які проводяться з ув'язненими з метою підвищення рівня фінансової грамотності. Указано на досвід ФРН з приводу функціонування перехідних будиноків для засуджених. Проаналізовано програму життєвих навичок штату Делавер (Delaware Life Skills Program). Програма триває протягом 4-х місяців та включає в себе три компоненти: академічний, скорочення насильства та прикладні життєві навички. Визначено, що ядром програми є морально-реконструкційна терапія (МРТ), яка полягає у покроковому процесі підвищення рівня теоретичного мислення учасників за допомогою етапів морально-пізнавального розвитку. На підставі проаналізованого матеріалу зроблено висновки щодо необхідності запровадження позитивного зарубіжного досвіду, а саме: забезпечення безперервності медичної допомоги ув'язнених на шляху від установ виконання покарань до повернення у суспільство має стати аксіомою для досягнення мети збереження здоров'я та добробуту як засудженого, так і всього суспільства, оскільки дана проблема є суспільною через те, що недолікувавшись, засуджені поширюють усі свої інфекції серед населення; видача державою ідентифікаційних документів саме у період знаходження у в'язниці є найбільш ефективною підтримкою вдалого виходу засуджених з місць позбавлення волі; для засуджених, які готуються вийти на волю, вдосконалення життєвих навичок є критерієм успішності в подальшій соціальній адаптації.

Ключові слова: засуджений, позбавлення волі, підготовка до звільнення, зарубіжний досвід.

Білоус К. С. Опыт некоторых стран по подготовке осужденных к освобождению из мест лишения свободы. Часть 2

В статье на примере зарубежных стран исследуются вопросы подготовки к освобождению осужденных из мест лишения свободы. На примере США, а имен-

но таких штатов, как Массачусетс, Мэриленд и Висконсин проанализирована реализация права осужденных на медицинскую помощь. Выявлено, что в указанных штатах создана единая система оказания медицинских услуг и при освобождении осужденного из мест лишения свободы, документы в учреждение здравоохранения по месту регистрации/проживания отправляются самими работниками пенитенциарной медицины. На примере штатов Калифорния и Флорида исследованы вопросы восстановления документов осужденных, где заключенным, приближающимся к освобождению, Администрация социального обеспечения помогает в восстановлении основных документов. Указанные мероприятия поддерживаются программой «Лицензирование на колесах» (FLOW). Обращено внимание на опыт зарубежных стран по восстановлению жизненных навыков у заключенных, в частности, на примере США и Великобритании исследованы мероприятия, которые проводятся с заключенными с целью повышения уровня финансовой грамотности. Обращено внимание на опыт ФРГ по поводу функционирования переходных домов для осужденных. Проанализированы программу жизненных навыков штата Делавэр (Delaware Life Skills Program). Программа длится 4 месяца и включает в себя три компонента: академический, сокращение насилия и прикладные жизненные навыки. Определено, что ядром программы является морально-реконструктивная терапия (МРТ), которая заключается в пошаговом процессе повышения уровня теоретического мышления участников с помощью этапов морально-познавательного развития. На основании проанализированного материала сделаны выводы о необходимости введения положительного зарубежного опыта, а именно: обеспечение непрерывности медицинской помощи заключенных на пути от учреждений исполнения наказаний к возвращению в общество должно стать аксиомой для достижения цели сохранения здоровья и благосостояния как осужденного, так и всего общества, поскольку данная проблема является общественной, потому что недолечившись, осужденные распространяют все свои инфекции среди населения; выдача государством идентификационных документов именно в период нахождения в тюрьме является наиболее эффективной поддержкой удачного выхода осужденных из мест лишения свободы; для осужденных, готовящихся выйти на свободу совершенствования жизненных навыков является критерием успешности в дальнейшей социальной адаптации.

Ключевые слова: осужденный, лишение свободы, подготовка к освобождению, зарубежный опыт.

Bilous K. S. The experience of some countries in preparing convicts for release from prison. Part 2

In the article, on the example of foreign countries, the issues of preparation for the release of prisoners from places of imprisonment are being investigated. The United States, such as Massachusetts, Maryland and Wisconsin, examines the exercise of the rights of prisoners to medical care. It was found that in these states a unified system of medical services was created and when prisoners were released from prison, documents were sent to the health care institution at the place of registration / residence by the prison staff themselves. The example of the states of California and Florida explores the

issue of recovering convicted documents, where the inmate who is approaching release helps the Social Security Administration recover the basic documents. These activities are supported by the Wheel Licensing Program (FLOW). These mobile units began traveling to state prisons in 2009 to assist prisoners in obtaining ID cards. Attention is drawn to the experience of foreign countries in the recovery of life skills of prisoners, in particular, the example of the US and the UK investigates measures taken with prisoners to improve their financial literacy. Attention is drawn to the experience of Germany on the functioning of transitional houses for prisoners. The Delaware Life Skills Program is analyzed. The program lasts for 4 months and includes three components: Academic, Violence Reduction and Applied Life Skills. It is determined that the core of the program is moral reconstruction therapy (MRI), which consists in a step-by-step process of raising the level of theoretical thinking of participants through the stages of moral and cognitive development. Based on the analyzed material, it is concluded that the need to introduce positive foreign experience, namely: ensuring continuity of medical assistance for prisoners on the way from penal institutions to return to society should become an axiom to achieve the goal of preserving the health and well-being of the convicted, and the whole of society, since the problem is a public one, because, being undelivered, convicts spread all their infections to the population; Issuing IDs during prison time is the most effective way of supporting the successful exit of prisoners; for convicts who are preparing to embark on improving their life skills are a criterion for success in further social adaptation.

Key words: *convicted person, imprisonment, preparation for release, foreign experience.*